

Beatriu de Pinós va voler llegar els seus béns al regne de Mallorca perquè aquest creés un centre d'ensenyament lul·lià a Miramar o a Randa. Nombrosos litigis (començant per la impugnació del testament per la seva filla) van dificultar la concreció d'aquests plans tal com Pinós hagués volgut, però tot i així aquest va ser el germen del futur Estudi General de Mallorca.

Agnès de Pacs va quedar vídua molt jove, amb una gran fortuna, i va dotar una institució per a l'estudi lul·lià, amb un mestre i dos deixebles. Aquest projecte va xocar amb l'oposició de l'inquisidor Guillem Castells.

Resulta sorprenent per al lector de l'article que aquestes dues interessants figures, essent coetànies i vivint les dues a Mallorca (Pinós s'hi va traslladar en 1477), no són posades en relació l'una amb l'altra, sinó tractades de manera aïllada, com si haguessen pertangut a èpoques diferents.

La miscel·lània en la qual s'inclou l'article hauria necessitat una supervisió editorial molt més seriosa que no la realitzada. Hi apareixen abundants errates (algun «Llull», per exemple), i els cognoms catalans solen presentar-se enllaçats per i majúscula («Mas I Vives», «Gili I Ferrer», «Muntaner I Bujosa»). La remissió a *op. cit.* hauria de deixar-se d'emprar ja: a més d'impedir la indexació de les cites per part dels cercadors, és ben ambigua i no ajuda a la localització de treballs remesos quan són d'autors dels quals se cita més d'una obra.

Rosanna Cantavella

97) Vinti, *Faccia a faccia tra fede e intelletto. Introduzione e commento alla Disputatio fidei et intellectus*

És un motiu d'alegria veure entrar un nou estudiós en el món lul·lià, i més encara quan debuta de manera tan rigorosa i erudita com Matteo Vinti.

Prenent com a punt de partida la *Disputatio fidei et intellectus* (1303), el treball –dut a terme al Raimundus-Lullus-Institut de Freiburg en Br.– proposa una interpretació de les complexes relacions entre fe i raó la qual supera l'oposició binària de fideisme i racionalisme.

En una primera part, que comprèn els capítols 1 a 4, Vinti presenta els fonaments de l'apologètica lul·liana. Hi ocupa un lloc central el capítol 4 (pp. 101-132) que examina la «necessitas probationis» tot mostrant com aquesta depèn en gran mesura del concepte específic de causalitat que Llull desenvolupa. Així, Vinti interpreta un passatge clau de la *Disputatio* en el qual Llull distingeix diferents modes de «necessitas probationis»: 1) Per ligamen et naturam, quae est inter subiectum et praedicamentum. 2) Per causam et effectum, sicut si sol est, dies est, et si dies est, sol est. 3) Per causam se ipsam causantem.

A pesar dels errors de l'edició de les ROL, Vinti explica correctament que el primer mode és el que es dona a partir de la necessària relació entre el subjecte i el predicat (*praedicatum* i no *praedicamentum*, o sigui categoria, com diu el text de les ROL); el segon mode abasta la *demonstratio propter quid*, però també –i aquí Vinti s'equivoca– la *demonstratio quia*; el tercer correspon a la *demonstratio per aequiparantiam*, que és central per a tota l'argumentació de la *Disputatio*. Al mateix temps, Vinti adverteix que la necessitat provativa que es deriva d'aquest tercer mode s'ha de veure sempre en el context del *lumen gratiae* que acompanya tant els actes de l'intel·lecte com els de la fe. A més, subratlla que el coneixement obtingut per l'intel·lecte *in divinis* mai no pot arribar a ser complet (una *comprehensio*), sinó que roman inevitablement parcial (una *apprehensio*).

Un cop presentades aquestes coordenades sobre les quals recolza tot el pensament de Llull, Vinti es dedica a una anàlisi doctrinal i narratològica de la *Disputatio* i, en particular, de la manera com Llull hi prova a) la Trinitat (pp. 156-169), b) l'encarnació (pp. 170-185), c) la creació del món (pp. 186-206) i d) la resurrecció dels cossos (pp. 207-219). Les seves reconstruccions mostren una gran familiaritat no només amb el pensament lul·lià, sinó també amb els debats teològics del seu moment, i no amaguen, tampoc, els problemes inherents a l'apologètica lul·liana, com ara la demostració de la distinció personal a l'hora de provar la Trinitat. Tot plegat, aquesta reconstrucció de l'argumentació de la *Disputatio* s'ha de considerar una reflexió de gran profunditat sobre els temes cardinals del pensament lul·lià.

Hi ha tan sols alguns punts on discrepo; per exemple, la classificació literària de la *Disputatio* com una *Quaestio disputata* (p. 79). Aquí hagués convingut tenir en compte la definició de «disputa» de Llull i les regles específiques que ell mateix elabora per a les disputes al *Liber ad probandum aliquos articulos fidei catholicae per syllogisticas rationes*; així s'hagués pogut valorar millor la particularitat del text davant les qüestions universitàries. Tampoc és cert, com diu Vinti, que el *Liber de syllogismis*, al qual la *Disputatio* es refereix com a model, sigui un text perdut (p. 98); de fet, el *Liber de syllogismis* és idèntic al *Liber ad probandum aliquos articulos* suara esmentat. També cal assenyalar algun error menor (tot i que recurrent), com ara «Alexandrus de Hales» per «Alexander de Hales».

Amb tot, aquests punts no resten importància a aquesta publicació, que lamentem no haver tingut a disposició quan Josep Batalla i jo preparàvem la traducció catalana de la *Disputatio*. Lluny de ser una primícia, aquest treball és una reflexió madura sobre el nucli del pensament lul·lià que es mereix l'atenció tant dels especialistes com dels *amateurs* de la filosofia i teologia medievals.

A. Fidora